

NIFU

Nordisk institutt for studier av
innovasjon, forskning og utdanning

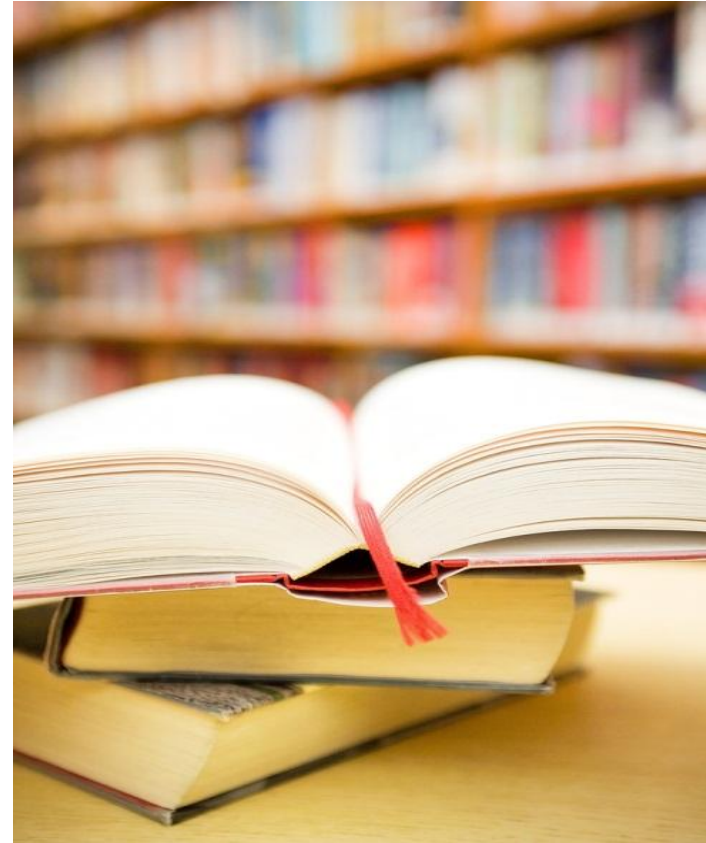
Vera Schwach

Pensum på norsk eller engelsk?

Rapport frå ei forundersøking

Språk i pensum på grunnivå i høyere utdanning

1. Oppdraget
2. Innramming
3. Hva NIFU har gjort
4. Foreløpig oppsummert, «det gikk på engelsk og norsk»
5. Pensum, sidetallsfordeling
6. Hva tenker studenter?
7. Hva mener underviserne?
8. Hvordan bidrar forleggerne?
9. Oppsummering, luta lei av norsk og «I love English»?

1. Oppdraget lød: undersøke språk i pensum i første studieår for fem fag: fysikk, historie, informatikk, sykepleie og sosiologi

● Mål

- kartlegge omfanget av pensum på engelsk og norsk i 2010
- sammenligne med en NIFU-studie gjort i 1999–2000 (den omfattet 20 fag)
- finne fram til mekanismer for å bruke norsk og engelsk.
- finne ut hvilke endringer som kan spores over tid, og hvordan en kan forklare dem

● Definisjon

- Pensum omfatter alle faglige læremidler som brukes i den hensikt for å oppøve kunnskap og ferdigheter. Både trykt pensum (litteratur) og pensum i elektronisk form er inkludert.
- Norsk omfatter både bokmål og nynorsk.

Nynorsk er ikke spesielt undersøkt, men bokmål dominerer.

2. Innramming: Hvorfor undersøke pensum?

- Betydelig språkbruksarena:
 - Domenet academia, her deldomenet høyere utdanning, omfatter mange språkbrukere, 220 000 studenter.
 - 30 prosent av hvert årskull tar høyere utdanning.
- Pensum en viktig sjanger i opplæring
 - kunnskap, sosialisering til et fag og en vitenskapelig tenkemåte
 - fagspråk inntar en sentral plass
- Vår studie inngår i arbeidet med å vinne innsikt i faktisk språkbruk og språkvalg i Norge
 - Kan pensumspråk bli en indikator for Språkrådet (jf. rådets arbeid med språkets tilstand og språkbarometer)?

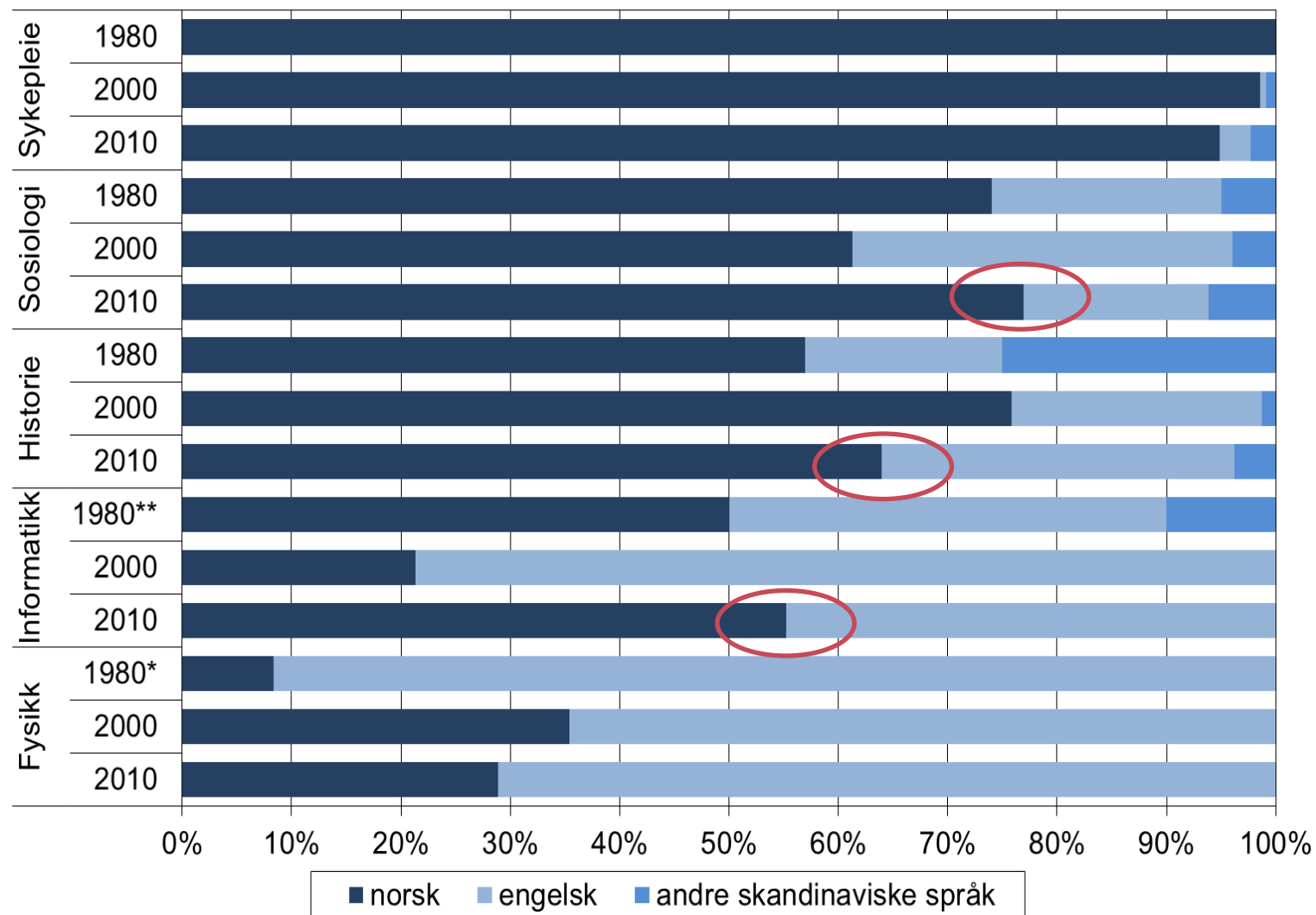
3. Hva vi har gjort: talt og utspurt

- Høsten 2010 kartla NIFU faktisk fordeling i antall pensumsider mellom norsk og engelsk for fem fag på grunnivå.
- Høsten 2011 spurte NIFU ut tre grupper som bruker og/eller lager pensum i de samme fagene:
 - studenter
 - undervisere
 - forleggere
- Undersøkelsen skal kunne anvendes i praktisk språkarbeid, men også bidra til forskning på feltet: språkbruk og språkvalg i akademia.

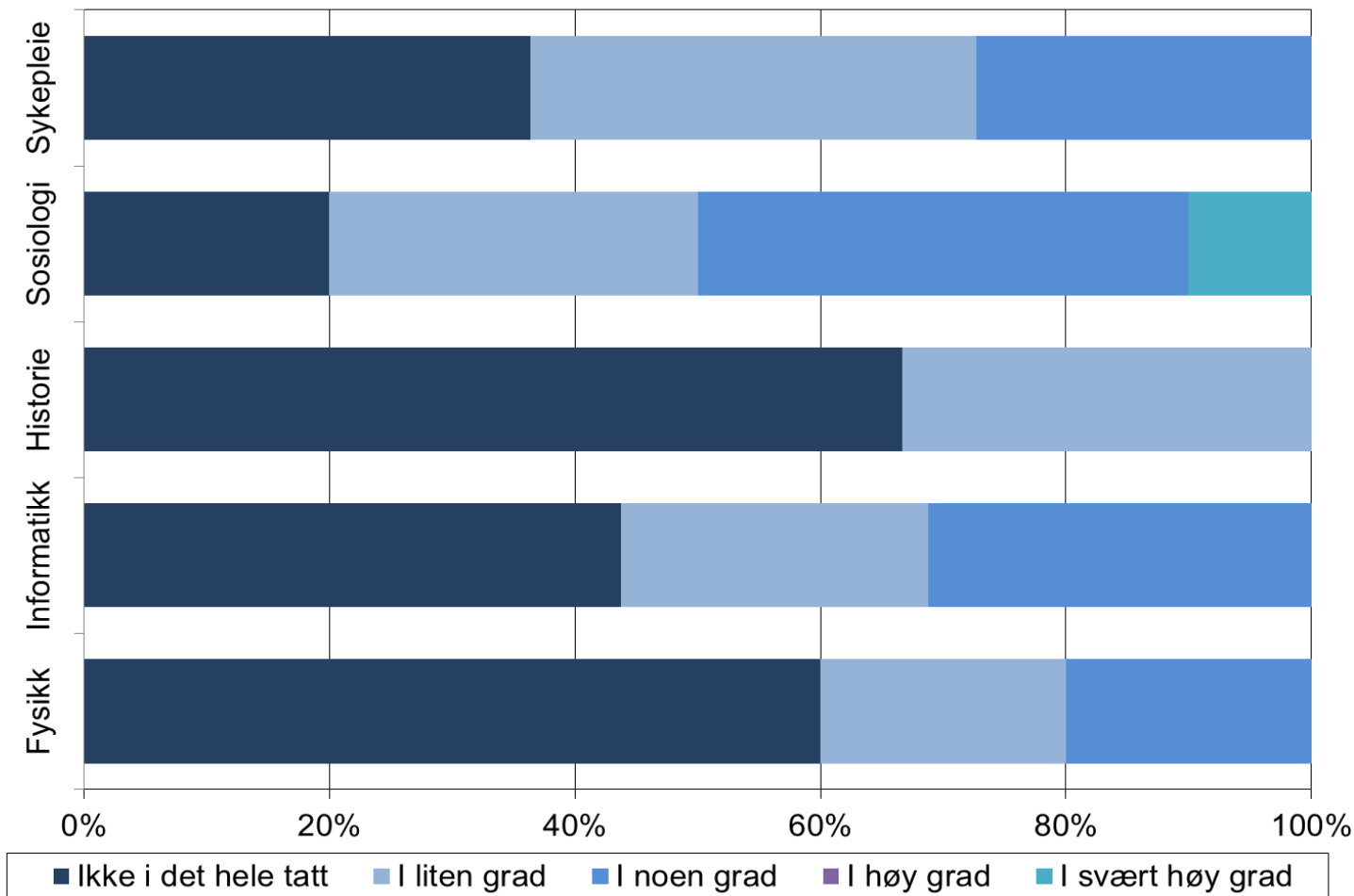
4. Ikke helt ferdig, men foreløpig oppsummert

- «Det gikk på engelsk og norsk, engelsk og norsk»
- Allment mer pensum på norsk i 2010 enn i 2000 og mer i 2000 enn i 1980, på grunnivå
- En internasjonal høyere utdanning, men språklig forarmet? Andre språk tok et stille farvel:
 - mellom 1980 og 2000 forsvant pensum på øvrige skandinaviske språk
 - europeiske fremmedspråk ble borte, når?
- Variasjoner i pensumspråk
 - mellom fagene
 - mellom lærestedstyper

5. Sidetallsfordeling 1980, 2000 og 2010

6. Studenter om pensum på engelsk: et hinder for å forstå?

7. Undervisere

- Tvisynte når det gjelder studentenes språkkunnskaper.
- Valg av pensum foregår i krysningspunktet mellom faglige/institusjonelle tradisjoner og standardiserte kurs, forlagenes tilbud og egenproduserte læringsopplegg.
- Hva betyr språk når pensum velges?
 - Faglige hensyn vektlegges mest.
 - Pensum må være tilpasset kurset.
 - Undervisning og pensum hører sammen: Pensum med fagord på engelsk krever forklaringer på norsk.
- Søke et ord og finne et fagspråk?
 - Behovet for norsk fagspråk og fagterminologi er klart uttalt.

8. Hva betyr forlagene for pensum på norsk?

- De satser etter markedspotensial:
 - kurs med høye og stabile studenttall, f.eks. pensum for innføringskurs
 - en viss prioritet til noen fagområder, f.eks. humaniora og samfunnsvitenskaper, helsefagenes profesjoner
- De satser hvis offentlig støtte gjør at utgivelsen kan bære seg:
 - Forleggerne ser behov for pensum på «smale» kurs og fag.
 - Midler fra lærebokutvalget, opprettet av Kunnskapsdepartementet, sekretariatet er Universitets- og høgskolerådet. Utvalget deler ut 4,7 millioner kroner i 2011.
- Utvikling av pensum på norsk, hva fremmer og hva hindrer dette?
 - opplevd behov for tilpassede læremidler og engasjement for studentenes læring
 - mangel på sammenhengende skrivetid (også angitt i studien fra 2000)
 - mangel på anerkjennelse for læremiddelarbeid
 - krevende å sammenfatte «Stand der Forschung» for pensumformål

9. Oppsummering: Hvorfor økte pensum på norsk på grunnivå fra 1980 til 2000 til 2010?

Momenter

- Systemets vaner og innebygde tradisjoner
- Bevisst språkpolitikk: på kollektivt nivå og på individuelt nivå
- Forlagenes markedsinteresser og kulturelle interesser
- Ordninger for å opprettholde norsk, f.eks. tilskudd til læremidler
- Et resultat av en (bevisst?) språkinndeling mellom bachelor- og masternivå: begynne med norsk og gå gradvis over til mer engelsk?
- Er økningen en følge av studenttilveksten, av nye grupper studenter?
- Studentenes faktiske engelskkunnskaper?
- Holder norsk stand fordi høyskolene satser sterkere på norsk pensum i sine fag enn det universitetene gjør?
- Finnes forklaringen(e) i mekanismer i hvert av fagene: fysikk, historie, informatikk, sosiologi og sykepleie?

Oppsummering, forts.

- Krefter som kan fremme pensum (og innlæring) på norsk
 - studentenes varierende faktiske språkkompetanse (inngangskompetanse) på engelsk
 - undervisernes vilje til å holde på norsk som undervisningsspråk, uaktet språk i pensum
 - et målrettet arbeid for norsk fagterminologi og fagspråk
 - forlagenes vilje til å utgi læremidler på norsk
 - ordninger som aktivt støtter opp om norskspråklige utgivelser
 - et arbeidsliv på norsk
- Krefter som kan fremme pensum (og innlæring) på engelsk
 - norske studenters valg av (enspråklige) engelskspråklige studier
 - mangel på bøker på norsk
 - mangel på faglig kvalitet på norskspråklig pensum
 - underviserens valg av engelsk som undervisningsspråk
 - engelsk som arbeidsspråk i yrket (f.eks. informatikere)
- En nøytral kraft?
 - elektronisk publisering versus trykt litteratur

Oppsummert, siste

- Pensum: mellom akademisk hverdag, språkideologi og vyer om internasjonalisering:
 - Et overordnet politisk mål: norsk skal være et komplett, samfunnsbærende språk.
 - 85–90 prosent tar arbeid i Norge utenom forskning.
 - Høyt utdannede utfører sentrale arbeids- og samfunnsoppgaver, på hvilke(t) språk?
- Det trengs ikke store ord om språk, men norske (fag)ord.
- «*Alt som er en del av dagliglivet, bør ha norsk språkdrakt, data er jo det*» (fra et intervju med en underviser i informatikk).
- Pensum er en del av utdanningspolitikken og av allmenn språkpolitikk.

For den som vil vite mer

NIFU rapport xx/2011

«Det gikk på engelsk og norsk, engelsk og norsk».

En kvalitativ undersøkelse av språk i pensum i fem fag ved åtte læresteder for høyere utdanning

Vera Schwach, Synnøve S. Brandt og Carmen F. Dalseng

NIFU Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning

Wergelandsveien 7, N-0167 Oslo

tel: (+47) 22 39 31 00, faks: (+47) 22 39 31 01

Epost: post@nifu.no

NIFU

Språk i pensumlitteratur

Bruk av norsk og engelsk i første år på grunnivå i høyere utdanning: fysikk, historie, informatikk, sosiologi og sykepleie

Vera Schwach
Carmen From Dalseng

Rapport 9/2011

NIFU

Vera.Schwach@nifu.no

www.nifu.no

NIFU

Tusen takk for oppmerksomheten